

վերջում՝ 347բ (յիշ. 4. 7): Յակովբի զըր-  
չութեան տոանձնայատկութիւնների մա-  
սին նշել ենք արդէն Ա. պրակի մէջ:

Գրութեան ժամանակն է «հարիւրից  
վեցից և նոյնքանեաց տասանց, իսկ նո-  
րոյ շրջանի միոյ հարիւրոյ քսան և ութ-  
եակ թուով»: առաջին թուականը Հայոց  
մեծ թուականն է, ներսէս Բ. ի օրով հաս-  
տատուած, իսկ երկրորդը Սարկաւազա-  
ղիւր, երկուսն էլ համապատասխան միմեանց  
և հաւասար փրկչական 1211 թուականին:  
Յիշատակարանը թուագրուած է նաև ըստ  
սովորութեան տեղական և աւելի ընդհա-  
նուր նշանակութիւն ունեցող իշխանաւոր-  
ների անունով՝ «յառաջնորդութեան տն.  
Յոհաննիսի սրբասիրի, ի թագաւորութեանն  
Հայոց արեւմտայինն կողման Լեոնի քրիս-  
տոսասէր թագաւորի. և ի սպարապետու-  
թեան Զաքարիայ շահնշահի. յորոց յա-  
ւուրս ժամանակաց յոլովս կատարեաց Ած  
յաղթութիւն ի բազում տեղիս, զորմէ այլք  
պատմեսցեն զայլ ինչ»: Այստեղ յիշուած  
Հաղբատի առաջնորդ «Յովհաննէս սրբա-  
սէր»ը նոյնանուն առաջինն է, մեծ շինա-  
րարներից մէկը, որի մասին քիչ յետոյ  
խօսք կը լինի: Մէջ բերուած վկայութիւ-  
նից առանձին ուշադրութեան են արժանի  
«զորմէ այլք պատմեսցեն զայլ ինչ» ար-  
տայայտութիւնը, որ ակնարկ է Զաքար-  
եանց եղբայրների ընդդէմ Օրբէլեանների  
կատարած դերի և վրաց արքունիքի հետ  
մշակած յարաբերութեան, որով նրանք  
առաջնութեան պատուին հասան վիրա-  
հայկական պետութեան մէջ. նրանց վար-  
քագիծը ըստ ամենայնի խրախուսիչ էէր  
ամէնքի կողմից, որի մասին խուլ ակ-  
նարկներ կան և ուրիշ տեղ:

Նկարիչն է Մարգարէ, որի մասին յի-  
շում է ոչ միայն Սահակ կրօնաւորը իւր  
գլխաւոր յիշատակարանի մէջ, այլ և Մար-  
գարէն ինքը (յիշ. 9 և 10), անուանելով  
իրեն գրիչ և նկարող. և յիշաւի այդ փոք-  
րիկ գրութիւնն էլ (15ա. խորանազարդի  
տակը, փոքր երկաթագրով) բաւական է  
տեսնելու, որ նա նոյնչափ շնորհալի գրիչ  
է, որչափ և տաղանդաւոր նկարիչ:

Ուղղողն է կամ սրբագրիչը Մխիթար  
Քոյրարեցի, ձեռագրի մէջ Քոյրարեցի (61ա.  
բ-ի հորիզոնական գիծը անուշադրութեամբ  
բաց թողուած). նա բնագրի մէջ կամ լու-

սանցքում աւելացնում է գրչի աչքից  
վրիպած բառերն ու երբեմն փոքրիկ նա-  
խագասութիւնները: Գրչութեան կեղրոն  
եղած վանքերն առհասարակ ունէին այդ-  
պիսի սրբագրող վարդապետներ, հմուտ-  
ները կամ վարդապետ-վարժապետները  
միաբանութեան մէջ. հէնց Հաղբատի վե-  
րաբերութեամբ առիթ կ'ունենանք քիչ  
յետոյ յիշելու Յովհաննէս Դ. Դոփեան ա-  
ռաջնորդը, «գիտնական» կոչուած ուրիշ-  
ների կողմից եւ մեկինաս հանդիսացած  
մեր մատենագրութեան պատմութեան մէջ  
Վարդանի նկատմամբ: Գլաձորի զպրոցում  
գրուած ձեռագիրներից ոմանք սրբագրու-  
ած են զպրոցի տեսուչ և մեծ վարդապետ  
Եսայի Նչեցու կողմից: Այդպիսիներից  
մէկն էր, հաւանօրէն, և Մխիթար Քոյրա-  
րեցին, իւր աշակերտների կողմից վայե-  
լած յարգանքից դատելով, թէև առ այժմ  
նորա մասին աւելի մանրամասնութիւն-  
ներ չգիտենք: Նորա 94ա. ներքեի լու-  
սանցքի փոքրիկ նկատողութիւնից՝ «աստի  
յառաջ յառաջեա դու չորիկ» ուղղուած  
գրչին, երևում է, որ հայրական, մտեր-  
մական յարաբերութիւն ունէր զէպի Յա-  
կովբը, որ մարմնով չոր կամ ցամաք, նը-  
ւազ պիտի լինէր:

«Յառաջնորդութեան տն. Յոհաննի-  
սի» յիշում է մի «Մխիթար սպասաւոր  
սրբոցս», որ Բեմի գլուխ կոչուած խաչար-  
ձաններից մէկը կանգնում է ի բարեխո-  
սութիւն իւր ծնողաց և եղբորորդի Սար-  
կաւազին.<sup>(\*)</sup> մի ուրիշ արձանագրութիւ-  
նից տեղեկանում ենք, որ 1255 թուին,  
տէր Համազասպի առաջնորդութեան ժա-  
մանակ՝ Մխիթար վարդապետ Քոյրարեցու  
յիշատակին Յակոբ և Մարգարէ շինում են  
Ս. Սարգիս<sup>(\*\*)</sup> կոչուած, բարձր պատուան-

(\*) Խաչի յետեւը.

1. Յառաջնորդութի. տն 8
2. յոհաննիսի ես Մխիթար սպասաւ
3. որ սրբոյս կանգնեցի զխաչս
4. ի բարեխաւսութե. (?) ինձ եւ ձն
5. ողաց իմոց եւ եղ(բ)աւորդս
6. իմս Սարկաւազին որք երկ
7. իր պաքանէք յաղաւթս յիշ
8. եցէք.

ՀԱՄ. ԵՐԶԵԿԵԱՆ. 69:

(\*\*) Արձանագրութիւնը խաչարձանի յետեւում.

1. Շնորհիւն այ. ես
2. Յակոբ և Մարգարէս յ